

¹Махамбетов Е.О., ²Байкенжеева А.Т., ²Құрманбаев Р.Х.

¹ М.Х. Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті, Тараз, Қазақстан

²Қорқыт Ата атындағы Қызылорда университеті, Қызылорда, Қазақстан

ДЕНЕ ШЫНЫҚТЫРУ ЖӘНЕ СПОРТ БІЛІМ БЕРУ БАҒДАРЛАМАСЫ СТУДЕНТТЕРІНЕ АДАМ АНАТОМИЯСЫН ОҚЫТУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Махамбетов Ерік Оралбайұлы, Байкенжеева Айнур Турдыбаевна, Құрманбаев Рахат Хамитұлы

Дене шынықтыру және спорт білім беру бағдарламасы студенттеріне адам анатомиясын оқытудың ерекшеліктері

Аңдатпа. «Дене шынықтыру және спорт» білім беру бағдарламасына жасалған талдаулардан студенттердің білім деңгейіне қойылатын талаптардың ішінде: дене шынықтыру сабақтарының медициналық-биологиялық және психологиялық-педагогикалық ерекшеліктерін, мектептегі көпшілік және базалық спорт түрлерін жетілдіру; жасына, жынысына, спорттық біліктілік деңгейіне байланысты ағзаның физиологиялық мүмкіндігі мен ағзаға түсетін күштің сәйкестігін талдау; дене және спорттық даярлығын оңтайландыру, сыртқы ортаның табиғат жағдайларын, медициналық-биологиялық бақылауды тиімді пайдалану; кәсіби қызметте теориялық білімдерді қолдана алу біліктері мен дағдыларын меңгеру, педагогикалық қызмет нәтижесіне жауапкершілікпен қарау және басқа да құзыреттіліктерді байқауға болады. Аталған құзыреттіліктердің мазмұнын жүйелеп қарайтын болсақ, «Дене шынықтыру және спорт» мамандарының адам анатомиясынан, адам физиологиясынан, психологиясынан теориялық және практикалық білімі болуы керектігін байқауға болады. Білім және ғылым министрлігінің Қазақстандағы ЖОО-ның академиялық және басқару дербестігін кеңейту мәселелеріне өзгерістер туралы заңнамасына сәйкес ЖОО-дары білім беру бағдарламаларын мамандарды дайындайтын кафедралар дербес жасайды. Білім беру бағдарламаларын қалыптастыруда білім алушылардың, жұмыс берушілердің ұсыныстары ескеріледі. Дегенмен, аталған дербестіктің көптеген оңтайлы жақтары болғанымен, Қазақстанда бірдей маманды дайындап отырған университеттердің білім беру бағдарламасындағы пәндер, олардың академиялық кезеңдері, мазмұны арасында қарама-қайшылық бар. Бұл назар аударарлық өзекті мәселе болып табылады.

Түйін сөздер: білім беру бағдарламасы дене шынықтыру, спорт, адам анатомиясы, кәсіби қызмет.

Makhambetov Erik, Baikenzheyeva Ainur, Kurmanbaev Rahat

Features of teaching human anatomy for students of educational program «Physical education and sport»

Abstract. From the analysis of the educational program Physical Education and sport, among the requirements for the level of students' knowledge, the following competencies can be shown: improvement of biomedical and psychological and pedagogical features of physical culture, mass and basic sports at school; analysis of the correspondence of the physiological capabilities of the body and the strength entering the body depending on age, gender, level of sports qualifications; optimization of physical and athletic training, effective use of natural environmental conditions, medical and biological control; mastering the skills and abilities of applying theoretical knowledge in professional activity, responsible attitude to the results of pedagogical activity. Systematizing the content of these competencies, it can be noted that specialists of "physical education and sport" should have theoretical and practical knowledge of human anatomy, physiology, human psychology. In accordance with the legislation of the Ministry of Education and Science about changes of academic and managerial independence of universities in Kazakhstan, educational programs of universities are made up by departments on specialists. When forming educational programs, the proposals of students and employers are taken into account. However, despite of the fact that this independence has many positive aspects, there is a contradiction between the content, academic periods, disciplines in the educational programs of universities that train the same specialist in Kazakhstan. This is an actual problem and it is necessary to take into account this problem.

Key words: educational program, physical education, sports, human anatomy, professional activity.

Махамбетов Ерік Уралбаевич, Байкенжеева Айнур Турдыбаевна, Құрманбаев Рахат Хамитович
Особенности преподавания анатомии человека для студентов образовательной программы «Физическая культура и спорт»

Аннотация. Из анализа образовательной программы «Физическая культура и спорт», среди требований к уровню знаний студентов, можно выделить следующие компетенции: совершенствование медико-биологических и психолого-педагогических особенностей занятий физической культурой,

массовых и базовых видов спорта в школе; анализ соответствия физиологических возможностей организма и поступающей в организм силы в зависимости от возраста, пола, уровня спортивной квалификации; оптимизация физической и спортивной подготовки, эффективное использование природных условий внешней среды, медико-биологического контроля; овладение умениями и навыками применения теоретических знаний в профессиональной деятельности, ответственное отношение к результатам педагогической деятельности. Систематизируя содержание данных компетенций, можно заметить, что специалисты «физической культуры и спорта» должны обладать теоретическими и практическими знаниями анатомии человека, физиологии, психологии человека. В соответствии с законодательством Министерства образования и науки об изменениях в вопросах расширения академической и управленческой самостоятельности вузов Казахстана образовательные программы вузов составляются кафедрами, готовящими специалистов, самостоятельно. При формировании образовательных программ учитываются предложения обучающихся, работодателей. Однако, несмотря на то, что данная самостоятельность имеет много положительных сторон, существует противоречие между содержанием, академическими периодами, дисциплинами в образовательных программах университетов, готовящих одного и того же специалиста в Казахстане. Это является актуальной проблемой и заслуживающей внимания.

Ключевые слова: образовательная программа, физическая культура, спорт, анатомия человека, профессиональная деятельность.

Кіріспе. Дене шынықтыру және спорт мамандарын даярлауда адам анатомиясынан білім берудің маңыздылығы жоғары, әсіресе адамның тірек-қимыл аппаратының қызметі, құрылысын ғана оқытып қоймай, қозғалыс динамикасына назар аударған жөн, сондықтан динамикалық анатомия қарастырылады. Дене шынықтыру саласы бойынша педагог және жаттықтырушылар үшін адам анатомиясы жалпы білімдік (дүние таным), пропедевикалық (дайындық) және практикалық (қолданбалы) маңызы бар. Адам анатомиясының жалпы білімдік маңызы, адамның дене құрылысы, оның жүйесі, бөліктері, мүшелер, ұлпалар, клеткалар жөнінде дұрыс түсініктің қалаптасуына ықпал жасайды.

«Адам анатомиясы» пәнінің пропедевикалық маңызы, ол физиология, психология, спорттық медицина, спорттық массаж, биомеханика, спорттық биохимия пәндері жөнінде бастапқы түсініктерді қалаптастырады. Аталған пәндердің базалық негізі адам анатомиясы пәнінің мазмұнына негізделген. Адамның дене құрылысын егіжей-тегжей түсінбейінше, дене мүшелерінің қызметін, спорттық жаттықтыру үдерісінде олардың өзгеру заңдылықтарын, физиологияны, биомеханиканы, биохимияны игеру қиындыққа түседі. Анатомиялық білімсіз дене тәрбиесі әдісін және құралдарын игеру мүмкін емес, дене шынықтыру жаттығуларының әсеріне бақылау жасау, оны жетілдіру жолдарын анықтауға мүмкіндік болмайды [1].

Іргелі ғылым ретінде анатомияның практикалық маңызы жоғары болып табылады. Анатомия жаттығу үдерісін жоспарлауға, болашақ спортсмендерді іріктеуде, спорт салаларына мамандандыруда қажет. Сонымен қатар спортсменнің спорттық техникаларын және қозғалысын жетілдіруде анатомиялық талдау жасалу керек болады. Жалпы анатомия курсында адам сүйегінің проекциясы, бұлшық ет

түрлері, қызметі жөніде түсінік қалыптасады, ол өз кезегінде дене тәрбиесі педагогы мен жаттықтырушының жұмысында басты роль атқарады [2, 3].

Негізгі бөлім. Дене шынықтыру және спорт саласындағы білім беру бағдарламаларын іске асыру жеке тұлғаның дене тәрбиесіне, дене шынықтыру және спорт саласында білім, білік және дағды алуға, дене бітімін жетілдіруге, саламатты және қауіпсіз өмір салты мәдениетін қалыптастыруға, денсаулықты нығайтуға, неғұрлым дарынды балалар мен жасөспірімдерді анықтауға және іріктеуге, спорттық даярлықтан өту үшін жағдайлар жасауға, сондай-ақ дене шынықтыру және спорт саласында кадрлар даярлауға бағытталған. Дене шынықтыру және спорт саласы бойынша қалыптастырылатын білім беру бағдарламаларының қатарына: жалпы орта білімнің білім беру бағдарламалары; дене шынықтыру және спорт саласындағы кәсіби білім беру бағдарламалары; дене шынықтыру және спорт саласындағы қосымша білім беру бағдарламалары жатады. Бағдарламаның барлық деңгейінің маңыздылығы жоғары болып табылады, деген мен дене шынықтыру және спорт саласындағы кәсіби білім беру бағдарламалары бойынша еліміздің жоғары оқу орындары болашақ мамандарды даярлайтын болғандықтан талдау, салыстыру, тәжірибе алмасу жұмыстарын жүргізуді қажет етеді. Осындай жұмыстардың бір бағыты дене шынықтыру және спорт саласындағы кәсіби білім беру бағдарламаларда биологиялық пәндердің қарастырылуына талдау жасау болып табылады. Оның бірнеше себептеріне жоғарыда тоқталдық, негізгілерінің бірі болашақ ұрпақ бойында саламатты және қауіпсіз өмір салты мәдениетін қалыптастыру, денсаулықты нығайту, балалар мен жасөспірімдерді спорт түрлеріне іріктеу, дене шынықтыру және спорт саласындағы педа-

гогтар мен жаттықтырушылардың міндеттеріне кіреді. Дене шынықтыру және спорт саласындағы болашақ педагогтарға кәсіби білім беру бағдарламаларында медициналық пәндерге кредит бөліне бермейді, бірақ биологиялық пән адам анатомиясы, физиологиясы оқытылуы керек деп санаймыз. Дене шынықтыру және спорт мамандықтарына арналған 2001-2010 жылдардағы Қазақстан Республикасының мемлекеттік жалпыға міндеттік білім беру стандарттарына талдау барысында «Анатомия және спорттық морфология», «Адамның биохимиясы», «Адам физиологиясы (жалпы және жастық)» пәндерінің базалық, міндетті пән ретінде оқытылғанын көруге болады [4-7].

Зерттеудің әдіснамасы. Мақалада жоғары оқу орындағындағы педагогикалық бағыт бойынша дайындалатын «Дене шынықтыру және спорт» білім беру бағдарламасындағы биологиялық пәндер модуліне салыстыру [8], талдау жасау, жинақтау, нақтылау, студенттерден сауалнама [9], алу әдістері қолданылып, тиімділігі бағаланды.

Зерттеу нәтижелері. Еліміз тәуелсіздік алған жылдардан бастап «Дене шынықтыру және спорт» мамандарын дайындайтын ЖОО-ның ресми құжаттарының бірі Қазақстан Республикасының мемлекеттік жалпыға міндеттік білім беру стандарттарына талдау жасап қарайтын болса, (нәтижесі 1- кестеде берілген). кестедегі мәліметтерді салыстыру нәтижесі бойынша 2001-2008 жылдардағы білім беру стандарттарында биологиялық пәндер базалық міндетті пәндер ретінде оқу жұмыс жоспарына енгізілген. Пәндердің академиялық кезеңдерге бөлінісі, бөлінген кредит мөлшері бірдей емес. Нақты тоқталар болсақ, 2001 жылғы білім беру стандартында «Анатомия, спорттық морфология негіздерімен» пәніне 1 курстың 1-2 академиялық кезеңінде 210 сағат берілген, «Адам биохимиясы» пәніне 1-2 курстың 2-3 академиялық кезеңінде 120 сағат, «Адам физиологиясы» пәніне 2 курстың 3-4 академиялық кезеңінде 160 сағат, «Спорттық физиология» пәніне 3 курстың 5 академиялық кезеңінде 104 сағат берілген. Сонымен қатар білім беру стандартында студенттердің таңдауы бойынша ЖОО-ның кеңесімен бекітілетін төрт

пән берілген, оның ішінде екі пән биологиямен байланысты, атап айтар болсақ «Биомеханика», «Мектепке дейінгілердің ДШ медицина-биологиялық және педагогикалық негізі» пәндері [4, б. 2-26]. 2006-2008 жылдарға білім беру мазмұнында салыстырмалы өзгеріс жоқ (1-кесте). Аталған білім бағдарламасында «Анатомия, спорттық морфология негіздерімен» пәні 1 курс 2 академиялық кезеңінде 3 кредит (135), Адам физиологиясы (жалпы және жастық) 2 курс 4 академиялық кезеңінде 3 кредит (135), «Дене тәрбиесі мен спорт түрлерінің физиологиялық негіздері» 4 курс 7 академиялық кезеңінде 2 кредит (90) берілген [5, 6, б. 2-38]. 2001-2008 жылдарда білім беру стандарты мазмұнында биологиялық пәндерге жеткілікті мөлшерде сағат бөлінген және пәндердің сабақтастығы сақталған. Білім беру стандартының 2010 жылғы нұсқасында адам анатомиясы пәндері міндетті пәндердің қатарынан алынып, стандартқа енген, тек «Жас ерекшелік физиологиясы және мектеп гигиенасы» пәні міндетті базалық пән ретінде 1 курс 2 академиялық кезеңінде 2 кредит (90) берілген [7, б. 2-41]. Осы кезеңнен бастап білім беру бағдарламаларын қалыптастыру, вариативті пәндерді таңдау құқығы білім алушыларға және ЖОО-ның мамандар дайындайтын кафедраларға берілді.

Оқытудың кредиттік технологиясы бойынша оқу процесін ұйымдастыру қағидаларына [10], Жоғары білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына [11], Жоғары және (немесе) жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру ұйымдары қызметінің үлгілік қағидаларына [12] байланысты ЖОО-дары білім беру бағдарламаларын дербес, білім алушылардың, жұмыс берушілердің ұсыныстарын негізге алынып қалыптастырылады.

Салыстырмалы талау жұмысын жалғастыру мақсатында «Дене шынықтыру және спорт» мамандарын дайындайтын ЖОО-ның білім беру бағдарламаларын университет сайттына жариялаған нұсқалары қарастырылды (2018-2021 оқу жылдары қарастырылды).

ЖОО-дары білім беру бағдарламаларын дербес қалыптастырылуының нәтижесін 2-кестеден көруге болады.

1-кесте – «Дене шынықтыру және спорт» мамандығына арналған жалпыға міндеттік білім беру стандарттардағы биологиялық пәндер

Пән атауы	ҚМ МЖМБС 3.08.233- 2001	ҚМ МЖМБС 05.08.258-2006	ҚМ МЖМБС 5.04.19-2008	ҚМ МЖМБС 6.08.064- 2010
Адамның биохимиясы	+			
Спорттық физиология	+			
Биомеханика	+			
Анатомия, спорттық морфология негіздерімен	+	+	+	
Дене шынықтыру және спорт биохимиясы		+	+	
Адам физиологиясы (жалпы және жастық)	+	+	+	
Спорттық медицина		+	+	
Дене тәрбиесі мен спорт түрлерінің физиологиялық негіздері		+	+	
Жас ерекшелік физиологиясы және мектеп гигиенасы				+

2-кесте – «Дене шынықтыру және спорт» білім беру бағдарламаларындағы биологиялық пәндер

Пән атауы	Жоғары оқу орындары*				
	1	2	3	4	5
Спорттық анатомия	+	+	-	-	-
Адам анатомиясы (динамикалық спорттық морфология негіздерімен)	-	-	+	+	-
Адам анатомиясы және кинезиологиясы	-	-	-	-	+
Спорттық физиология және биохимия	+	-	-	+	-
Адам физиологиясы және психологиясы	-	-	+	-	-
Дене тәрбиесі және спорт физиологиясының негіздері мен анатомиясы	-	-	+	-	-
Спорттық физиология	+	+	-	-	-
Жас ерекшелік физиологиясы және мектеп гигиенасы	+	-	-	-	-
Оқушылардың физиологиялық дамуы	-	+	-	-	-
Дене жаттығуларының биохимиясы	-	+	-	-	-
Дене жаттығуларының биомеханикасы және спорттағы зерттеу	-	+	-	-	-
Спорттық биомеханика	+	-	-	-	+

Ескерту*

Мәліметтер университеттердің ресми сайттарынан алынды.

1- Абай атындағы Қазақ Ұлттық педагогикалық университеті [13]

2- Қорқыт Ата атындағы Қызылорда университеті [14]

3- Павлодар педагогикалық университеті [15]

4- М. Х. Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті [16]

5- Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті [17]

Бір ізділік, пәндер арасындағы сабақтастық, пәндерді академиялық кезендерге бөлу мәселесін университеттер әртүрлі қарастырған. Білім беру бағдарламаларындағы пәндердің атаулары «Спорттық анатомия», «Адам анатомиясы (динамикалық спорттық морфология негіздерімен)», «Адам анатомиясы және кинезиологиясы» атаумен берілгенімен, бағдарлама мазмұнында айырмашылық байқалмайды.

Соңғы жылдары «Адам анатомиясы» пәнін білім беру бағдарламасына енгізуді қажет деп санамаған, орнына «Жаттығудың физиологиялық негізі» және спортсменнің тамақтануы», «Дене тәрбиесінің және спорт түрлерінің анатомиялық және физиологиялық негізі енгізген [17], сонымен қатар адам физиологиясы пәнін білім беру бағдарламасында қарастырмаған университеттерді байқауға болады.

1-сурет – «Дене шынықтыру және спорт» білім беру бағдарламасындағы пәндерге студенттердің қызығушылығы

2-сурет – «Дене шынықтыру және спорт» білім беру бағдарламасындағы «Адам анатомиясы» пәнінің маңызды бөлімдерін студенттердің таңдау нәтижесі

«Адам анатомиясы» пәнін оқыту нәтижесін, мазмұнын, практикадан қолдану мүмкіндіктерін анықтау мақсатында білім алушылар арасында сауалнама жүргізілді. Сауалнамаға «Дене шынықтыру және спорт» білім беру бағдарламасының 4 курс студенттері қатысты. Студенттердің 1-4 курс аралығында мектепте оқу практикадан өткендігін және спорттың белгілі бір саласына маманданғанын ескеріп, «Адам анатомиясы» пәні бағдарламасына өзгерістер мен толықтыру енгізу, оқу үдерісі барысында алған теориялық білімді практикада қолдана алу мүмкіндіктері, студенттердің ұсынысы,

пікірлері сұралды, сауалнамаға 215 студент қатысты. Аталған сауалнаманың біршамасының нәтижесіне келер болса: Сіз, болашақ «Дене шынықтыру және спорт» мамандары қандай пәндерді оқу керектігін білесіз бе? сұрағына 194 (91%) студент білемін, 17 (8%) студент аздап хабарым бар, 2 (1%) білмеймін деп жауап берген. Сізге болашақ маман (дене шынықтыру пәнінің мұғалімі) ретінде төмендегі пәндердің қайсысы қызықты (*төрт пәнді таңдай аласыз*), сұрағына студенттердің басым көпшілігі «Педагогика», «Адам анатомиясы», «Психология», «Адам физиологиясы» пәндерін таңдаған (сурет-1).

«Адам анатомиясы» пәнінің қандай бөлімі, Сіздің болашақ мамандығыңыз үшін маңызды (төрт жауап таңдауға болады) сауалнама нәтижесі бойынша студенттердің таңдауы: миология 161, жалпы остеология 128, жеке остеология 113, жүрек-қан тамырлар жүйесі 100 рет таңдалған (Сурет 2). «Адам анатомиясы» пәнін оқытуға байланысты қандай ұсынысыңыз бар? сұрағына сауалнамаға қатысушылардың 95% практикалық сабақтардың көбірек болғанын, сабақты мамандыққа бағдарлай өтілгенін қалайтыны жазылған.

Қорытынды. Білім беру бағдарламаларына, оқу бағдарламаларына, жұмыс бағдарламаларына салыстырмалы талдау нәтижесінде болашақ «дене шынықтыру және спорт» мамандарына биологиялық пәндерді оқытуда сабақтастық, бірізділік, қарапайымнан күрделіге қарай академиялық кезендерге орналастыру, атап айтар болсақ, «Адам анатомиясы», «Адам физиологиясы», «Биомеханика» «Адам биохимиясы» пәндері жүйесімен оқыту қолайлы. Аталған пәндердің оқу бағдарламаларының мазмұнын

құрастырғанда практикалық сабақтарға сағатты көбірек бөліп, әрбір практикалық тапсырманы бірнеше спорт түрлерімен байланыстыра отырып, 3D- анимациялық бағдарламаны пайдаланып дәрісті өткізу тиімді нәтиже көрсетеді.

Білім беру бағдарламалау университеттерін қалыптастыру барысында стейкхолдерлер қатарына өңірлік өкілдермен бірге, республикалық, әлемдік университеттердің [18, 19, б. 287] тәжірибелерін назарда ұстау сапалы кадрлар дайындауға ықпалын тигізеді, әріптестік байланыс басты назарда болуы керек деп санаймыз. Ғылым салалары арасында синергияның қарқынды жүріп жатқанына қарамастан білім беру бағдарламасында бірнеше ғылым саласын біріктіріп бір пән ретінде оқытудың тиімділігі жоғары емес (Спорттық физиология және биохимия, Адам физиологиясы және психологиясы), оның бірнеше салдары болуы мүмкін, атап айтар болсақ, пән мазмұнын толық ашуға кредиттің жеткіліксіздігі, пән оқытушысының біліктілік деңгейінің сәйкессіздігі және т.б.

Әдебиеттер

- 1 Особенности преподавания анатомии и физиологии человека для студентов, обучающихся по направлению «Физическая культура» / Погонишева И.А., Скоробогатова О.Н. // Russian Journal of Education and Psychology. 2019. – Том 10, – № 10. – С. 100-109.
- 2 Еланцев А.Б., Маутенбаев А.А. Особенности преподавания физиологических предметов студентам, обучающимся по специальности «Физическая культура и спорт». Казахский Национальный университет имени Аль-Фараби. Алматы. Казахстан. URL: <http://pps.kaznu.kz/2/Main/FileShow/2/14323/84/3/5/0/> (дата обращения: 25.11.2019).
- 3 Рудаскова Е.С., Зубарева Е.В. Формирование ключевых компетенций у студентов вуза физкультурного профиля в процессе преподавания анатомии человека. Физическое воспитание и спортивная тренировка. № 1(15). – 2016. - С. 106–111. URL: https://elibrary.ru/download/elibrary_25871046_47432839.pdf
- 4 Қазақстан Республикасының мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарты. Мамандық. 521930-«Дене шынықтыру». ҚМ МЖМБС 3.08.233-2001. Астана, 2001. 2-26 б.
- 5 Қазақстан Республикасының мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарты. Мамандық. 050108-«Дене шынықтыру және спорт». ҚМ МЖМБС 5.08.258-2006. Астана, 2006. 2-38 б.
- 6 Қазақстан Республикасының мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарты. Мамандық. 050108-«Дене шынықтыру және спорт». ҚМ МЖМБС 5.08.258-2008. Астана, 2008. 2-36 б.
- 7 Қазақстан Республикасының мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарты. Мамандық. 5В010800-«Дене шынықтыру және спорт». ҚМ МЖМБС 6.08.064-2010. Астана, 2010. 2-41 б.
- 8 Фураева, Т.В. Сравнительная педагогика. учебное пособие для бакалавриата и магистратуры / Москва: Издательство Юрайт, 2019. – 335 с.
- 9 Понятийный аппарат научного исследования [Электронный ресурс]: сборник научных статей / Урал. гос. пед. ун-т; отв. ред. В. А. Дегтерев, Д. А. Лапушкина. – Электрон. дан. – Екатеринбург, 2018. – С. 12-20.
- 10 ҚР Білім және ғылым министрінің 2011 жылғы 20 сәуірдегі № 152 бұйрығымен бекітілген «Оқытудың кредиттік технологиясы бойынша оқу процесін ұйымдастыру қағидалары» (ҚР Білім және ғылым министрінің 12.10.2018 №563 өзгерістер енгізілген). <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V1100006976>
- 11 ҚР Білім және ғылым министрінің 2018 жылғы 31 қазандағы № 604 бұйрығымен бекітілген «Жоғары білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты» (ҚР БҒМ 2020 жылғы 5 мамырдағы № 182 бұйрығына сәйкес өзгертулері және толықтыруларымен). <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V1800017669>
- 12 ҚР Білім және ғылым министрінің 2018 жылғы 30 қазандағы № 595 бұйрығымен бекітілген «Жоғары және (немесе) жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру ұйымдары қызметінің үлгілік қағидалары» (ҚР Білім және ғылыми министрінің 24.12. 2020 № 539 бұйрығымен өзгерістер енгізілген). <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V1800017657>
- 13 Абай атындағы Қазақ Ұлттық педагогикалық университеті, https://www.kaznpu.kz/docs/601404_.pdf
- 14 Қорқыт Ата атындағы Қызылорда университеті// <https://korkyt.edu.kz/images/docs/deneshynykyrukedtsport.pdf>
- 15 Павлодар педагогикалық университеті//http://esuvo.platonus.kz/#/register/education_program/application/1083
- 16 М.Х. Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті, «Дене шынықтыру және спорт» білім беру бағдарламасы, 2018-2021 жыл.
- 17 Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті <https://ayu.edu.kz/faculties/art/dene-madeniet/sport#1482208476649-c8f732fe-7bde2553-29>

- 18 Comparative analysis of the programs of “pedagogics physical culture” discipline at russian state university of physical culture, sport, youth and tourism and “at high school physical culturepedagogics” discipline at wuhan state university of physical culture (China). The russian journal of physical education and sport (Pedagogical-Psychological and Medico-Biological Problems of Physical Culture and Sports), Volume 11 No.4 – 2016. DOI 10.14526/01_1111_155 <https://cyberleninka.ru/article/n/comparative-analysis-of-the-programs-of-pedagogics-physical-culture-discipline-at-russian-state-university-of-physical-culture-sport-youth/viewer>
- 19 Kolokoltsev M., Iermakov S., Jagiello M. Comparative analysis of the functional characteristics and motor qualities of students of different generations and body types // Pedagogics, Psychology, Medical-Biological Problems of Physical Training and Sports. 2018. 22 (6). – pp.287–295. Available from: <https://doi.org/10.15561/18189172.2018.0602> (баспаға берілген күні: 24.01.2019).

References

- 1 Osobennosti prepodavaniya anatomii i fiziologii cheloveka dlya studentov, obuchayushchihsya po napravleniyu «Fizicheskaya kul'tura» / Pogonyshcheva I.A., Skorobogatova O.N.// Russian Journal of Education and Psychology. 2019. – Tom 10, – № 10. – S. 100-109.
- 2 Elancev A.B., Mautenbaev A.A. Osobennosti prepodavaniya fiziologicheskikh predmetov studentam, obuchayushchimysya po special'nosti «Fizicheskaya kul'tura i sport». Kazahskij Nacional'nyj Universitet imeni Al'-Farabi. Almaty. Kazakhstan. URL: <http://pps.kaznu.kz/2/Main/FileShow2/14323/84/3/5/0/> (data obrashcheniya: 25.11.2019).
- 3 Rudaskova E.S., Zubareva E.V. Formirovanie klyuchevykh kompetencij u studentov vuza fizkul'turnogo profilya v processe prepodavaniya anatomii cheloveka. Fizicheskoe vospitanie i sportivnaya trenirovka. № 1(15). – 2016.- S. 106–111. URL: https://elibrary.ru/download/elibrary_25871046_47432839.pdf
- 4 Қазақстан Республикасының мемлекеттік зhalпыра mindetti bilim беру standarty. Mamandyk. 521930-«Dene shynuktyru». ҚМ МЗHMBS 3.08.233-2001. Astana, 2001. 2-26 b.
- 5 Қазақстан Республикасының мемлекеттік zhalпыра mindetti bilim беру standarty. Mamandyk. 050108-«Dene shynuktyru zhөne sport». ҚМ МЗHMBS 5.08.258-2006. Astana, 2006. 2-38 b.
- 6 Қазақстан Республикасының мемлекеттік zhalпыра mindetti bilim беру standarty. Mamandyk. 050108-«Dene shynuktyru zhөne sport». ҚМ МЗHMBS 5.08.258-2008. Astana, 2008. 2-36 b.
- 7 Қазақстан Республикасының мемлекеттік zhalпыра mindetti bilim беру standarty. Mamandyk. 5V010800-«Dene shynuktyru zhөne sport». ҚМ МЗHMBS 6.08.064-2010. Astana, 2010. 2-41 b.
- 8 Furyaeva, T.V. Sravnitel'naya pedagogika. uchebnoe posobie dlya bakalavriata i magistratury / Moskva: Izdatel'stvo YUrajt, 2019. – 335 s.
- 9 Ponyatijnyj apparat nauchnogo issledovaniya [Elektronnyj resurs]: sbornik nauchnykh statej / Ural. gos. ped. un-t; otv. red. V. A. Degterev, D. A. Lapushkina. – Elektron. dan. – Ekaterinburg, 2018. – S. 12-20.
- 10 ҚР Білім және ғылым министрінің 2011 жылғы 20 сәуірдегі № 152 бұйрығымен бекітілген «Оқытудың kredittik tekhnologiyasy bojynsha оқу процесін ұйымдастыру қаридалары» (ҚР Білім және ғылым министрінің 12.10.2018 №563 өзгерістер engizilgen). <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V1100006976>
- 11 ҚР Білім және ғылым министрінің 2018 жылғы 31 қазандағы № 604 бұйрығымен бекітілген «ZHоғары bilim берудің мемлекеттік zhalпыра mindetti standarty» (ҚР BFM 2020 жылғы 5 мамырдағы № 182 бұйрығына сәjkes өзгertuleri zhөne tolyktyrularymen). <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V1800017669>
- 12 ҚР Білім және ғылым министрінің 2018 жылғы 30 қазандағы № 595 бұйрығымен бекітілген «ZHоғары zhөne (nemese) zhоғары оқу орнын kejingi bilim беру ұйымдары қызметінің үлгілік қаридалары» (ҚР Білім және ғылым министрінің 24.12. 2020 № 539 бұйрығымен өзгерістер engizilgen). <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V1800017657>
- 13 Abaj atyndary Kazak Ylttyk pedagogikalық universitet, https://www.kaznpu.kz/docs/601404_.pdf
- 14 Korkyt Ata atyndary Kyzylorda universiteti// <https://korkyt.edu.kz/images/docs/deneshynuktyrukedsport.pdf>
- 15 Pavlodar pedagogikalық universiteti//http://esuvo.platonus.kz/#/register/education_program/application/1083
- 16 M.H. Dulati atyndary Taraz өңірлік universiteti, «Dene shynuktyru zhөne sport» bilim беру bardarlamasy, 2018-2021 zhыл.
- 17 Kozha Ahmet YAsaui atyndary Halyқaralық kazak-tүrik universiteti <https://ayu.edu.kz/faculties/art/dene-madeniet/sport#1482208476649-c8f732fe-7bde2553-29>
- 18 Comparative analysis of the programs of “pedagogics physical culture” discipline at russian state university of physical culture, sport, youth and tourism and “at high school physical culturepedagogics” discipline at wuhan state university of physical culture (China). The russian journal of physical education and sport (Pedagogical-Psychological and Medico-Biological Problems of Physical Culture and Sports), Volume 11 No.4 – 2016. DOI 10.14526/01_1111_155 <https://cyberleninka.ru/article/n/comparative-analysis-of-the-programs-of-pedagogics-physical-culture-discipline-at-russian-state-university-of-physical-culture-sport-youth/viewer>
- 19 Kolokoltsev M., Iermakov S., Jagiello M. Comparative analysis of the functional characteristics and motor qualities of students of different generations and body types // Pedagogics, Psychology, Medical-Biological Problems of Physical Training and Sports. 2018. 22 (6). – pp.287–295. Available from: <https://doi.org/10.15561/18189172.2018.0602> ((baspaға berilgen kyни: 24.01.2019).

Автор для корреспонденции (первый автор)	Хат-хабарларға арналған автор (бірінші автор)	The Author for Correspondence (The First Author)
Махамбетов Ерик Уралбаевич – магистр, старший преподаватель, Таразский региональный университет им М.Х Дулати, Тараз, Республика Казахстан e-mail: ierik.taraz@mail.ru	Махамбетов Ерик Оралбайұлы – М.Х. Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті, магистр, аға оқытушы, Тараз, Қазақстан Республикасы e-mail: ierik.taraz@mail.ru	Makhambetov Erik – master’s degree, senior lecturer, M.H. Dulati Taraz Regional University, Taraz, Republic of Kazakhstan e-mail: ierik.taraz@mail.ru